

(א) [בכרת מה. וע"פ] (ב) אבות פ"ה מ"ו [ע"פ] מילתא בשלח סוף פ"ה (ג) מדרס לט; ד. (ד) [במ"א] (ה) [בכרת מה. חולין וטוקן]. (ו) [בכרת מה. חולין קל:]. (ז) ועי' מוס' חולין קל: ד"ה דורשי ממוזג ומילתא בשלח סוף פ"ה (ח) [שם אמת רבה ועי' שם בפ"י הרשב"א]. (ט) [שם אמת רבה]. (י) [אבות פ"ה וע"פ מה שטיס]. (יא) [האור וטבתי כפי עליון]. (יב) [בכרת עירובין ט"ז]. (יג) [בכרת מה. ט].

תורה אור השלם

1. ?? קנני ראשית דרבנן קדם פספגליי מוא: משלי ח כב
2. בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אמה אלה: תהלים צ ב
3. [שם אגוש עד דבא ותאמר שובו בני אדם: תהלים צ ג
4. וישע ?? אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יקרא: בראשית ב ה
5. כי ערוך מאתמול קמתה גם היא לפלך הרוך העמיק הרוב מדרתה אש ויצעים ותרבה נשמת ?? כנחל גפרית בקרנה קרה: ישעיהו לו לג
6. כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: ירמיהו יז יב
7. קחי שמו לעולם לפני שמו ינון שמו והקברו בו כל גוים ואשרוהו: תהלים עז ז
8. והצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולקם לא תמות ואשם לא תהבד והיו ידקאו לקב בשר: ישעיהו סו כד
9. וקרא אלהים את כל הכתב עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: בראשית א לא
10. ואלה בני צבעון ואיה וצנה הוא ענה אשר מקצא את הימים במוקד ברעתו את החמרים לצבעון אביו: בראשית לו כד
11. אלה בני שער ויהי יעשו הארץ ויוצן ושובל וצבעון וצנה: בראשית לו כ

מוסף רש"י

דורשי המורות. קשרים סתומים הכלולים במורה (בכרות כד.). שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. נמצא שהוא אחיו וינו (רשב"ם ב"ב קסו). ומנו רבה. רבה נמי קיי שטר מלכה והלכתא נמי סומים (רשב"ם שם ועי' גיטין עז).

מוסף תוספות

א. דילמא הא דחשיב ענה עם בני שער היינו משום דבני בניו הרי הם כבנים ולעולם היה בן צבעון משאחו ולא מאמו. מוס' כ"ט. ב. דאלה בני שער דחשיב ענה היינו משום אשתו של שער קרי להו בני שער. מוס' שאקן.

מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

גד.

ואיש תבונה ידלנה. הבין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו: **ואינוהו כמאן סבריה.** עולא ורבה שלא ראו להודות לדברי רבי אבא: **עמא דבר.** נהג: **באור ששנת.** שהיה בשנת שלדק היום ומכל מקום ממלאכת עבירה שנת שלדק דהיתר כגון של חיה ושל חולה או נר הדולק מערב יום הכפורים מזכרין אף צמולאי יום הכפורים דההיא צרכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהנה מן האור היום: **באור היולא מהעלים.** דנצרה עכשיו אין מזכרין עליו צמולאי יוה"כ אלא צמולאי שנת שאף הוא תחילת צריית אור:

ואיש תבונה ידלנה מיום עמוקים עצה בלב איש זה עולא ואיש תבונה ידלנה זה רבה בר בר חנה ואינוהו כמאן סבריה כי הא דאמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי יוחנן "מברכין על האור בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים וכן" עמא דבר מיתבי אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת והואיל ותחילת ברייתו הוא וכיון שרואה מברך מיד רבי יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לא קשיא כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים תני חדא? אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותני חדא אין מברכין עליו לא קשיא כאן במוצאי שבת כאן במוצאי יום הכפורים רבי מפורן רבי חייא מכנסן אמר רבי יצחק בר אבדימי אע"פ שרבי מפורן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו ואור במוצאי שבת איברי והא תניא? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות אלו הן באר והמן וקשת כתב ומכתב והלוחות וקברו של משה ומערה שעמד בו משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים רבי נחמיה אומר משום אביו אף האור והפרד ר' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והשמיר רבי יהודה אומר אף הצבת הוא היה אומר צבתא בצבתא מתעבדא וצבתא קמייחא מאן עבד הא לאי בריה בידי שמים היא אמר ליה אפשר יעשה בדפוס ויקבענה כיון הא לאי בריה בידי אדם היא לא קשיא הא באור דידן הא באור דגיהנם אור דידן במוצאי שבת אור דגיהנם בערב שבת איברי והא תניא? שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב ו'ה' קנני ראשית דרכו תשובה דכתיב? בטרם הרים יולדו וכתוב? תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גן עדן דכתיב? ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגיהנם דכתיב? כי ערוך מאתמול תפתה כסא הכבוד ובית המקדש דכתיב? כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו שמו של משיח דכתיב? יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו אמרי חללה הוא הנברא קודם שנברא העולם ואור דידיה בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר? ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר? וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים? וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר? הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר? דורשי? חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר? אלה בני שער החורי וכתוב אלה בני צבעון ואיה וענה? אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו? אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו? רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף

אלה בני שער החורי וכו' מלמד שבא צבעון על אמו. תימה דניש נחלין (צ"ג קטו): מוכח מהאי קרא דניש צניס צניס וא"כ מנלן שצא על אמו? ועוד לא מנלנו בכל המורה שיקרא לנן אשתו וכו' והכא אמר לדהי קרי ליה וכו' לפי שזולד מאשתו? ו"ל דקרי ליה וכו' לפי שהיה בן זנו כדאמרין? ניש נחלין והכא דייק שצא על אמו מדלל כתיב איה שהיה כמו כן בן לזעון ולא כתיב אלא ענה לחודה ש"מ לפי שהיה נמי בן אשתו של שער כתיב קרא הכא עס שאר בני שער: אין

ואותבין עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחילת ברייתו הוא, וכיון שרואה מברך עליו מיד, ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופירקין לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין באור היוצא מן האור ששבת, ופירש רב נחמן בר יצחק כוואל דברים שבין ביש וביה כמטרה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עשית שיתיה דולקת ותולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן ואור במוצאי שבת איברי, והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שיתיה מולכת עם ישראל, ומן שירד להם, וקשת דכתיב את קשתו נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, וורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במילה. ו"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשמשיין בו, מכתב הוא נקרא שטרטגנה שרואה ונקרא מכל צד מארבעה צדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, ולוחות כמשמטן. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקריה הגור שעמד בה משה רבינו ואלוהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלעם, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאות בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת. קנני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופירקין האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. ואקשינן איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופירקין עס ענה אור של גיהנם נברא בשני בשבת, אור דידן עלה במחשבה להבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה, והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, והביא מין סוס ומין חמורה והרכיב זו על זו ויצא מהן פרד וכו'. מ"ד עשרה דברים נביאו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן מן ובאר וכו'. ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ובגדו של אדם הראשון והמזיקין.

רבא שבור מלכא משום דבקי היה צדיני והלכתא כותמיה צדיני? כדן היולא מפי המלך שמתקיים ושבור מלך פרסיים היה צימי רבא: 174

עין משפט

לש א מיי פכיע מהל ענת הל' כד קמנ עשין טט טוש"ע או"ח סי' רלח סעיף א ופי' מרכב ס"ד: [נר אלפס בכרת פ"ח דף מג:]:

ב ב ג מיי' עס הל' כ טוש"ע שם סי' רלח סעיף ח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשית דרכו כו' באש שחורה ע"ג לבנה. עיי' נצט"י ע"ר הש"ס פספוקי אלוטיו תלמלס שמותו כעוד:

לעזי רש"י

טניל"י.ש. גבת.

רבינו הגנאל

ואותבין עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחילת ברייתו הוא, וכיון שרואה מברך עליו מיד, ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופירקין לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין באור היוצא מן האור ששבת, ופירש רב נחמן בר יצחק כוואל דברים שבין ביש וביה כמטרה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עשית שיתיה דולקת ותולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן ואור במוצאי שבת איברי, והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שיתיה מולכת עם ישראל, ומן שירד להם, וקשת דכתיב את קשתו נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, וורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במילה. ו"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשמשיין בו, מכתב הוא נקרא שטרטגנה שרואה ונקרא מכל צד מארבעה צדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, ולוחות כמשמטן. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקריה הגור שעמד בה משה רבינו ואלוהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלעם, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאות בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת. קנני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופירקין האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. ואקשינן איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופירקין עס ענה אור של גיהנם נברא בשני בשבת, אור דידן עלה במחשבה להבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה, והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, והביא מין סוס ומין חמורה והרכיב זו על זו ויצא מהן פרד וכו'. ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ובגדו של אדם הראשון והמזיקין.